

Sygn. akt IV CSK 236/07

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 23 listopada 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jan Górowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Barbara Myszka

SSN Zbigniew Strus

w sprawie z powództwa J. N. i D. N.

przeciwko Bankowi [...]

o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 23 listopada 2007 r.,

skargi kasacyjnej powoda J. N.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 12 grudnia 2006 r.,

**oddala skargę kasacyjną i odstępuje od obciążenia powoda
kosztami postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powodowie wnieśli o pozbawienie wykonalności bankowych tytułów egzekucyjnych nr 55/2003/04 z dnia 28 stycznia 2003 r., oraz nr 58/2003 z dnia 29 stycznia 2003 r. zaopatrzonych w sądowe klauzule wykonalności. Podnieśli, że z należnościami Banku potrącili wierzytelność w kwocie 230 428 zł z tytułu szkody powstałej na skutek pozbawienia ich możliwości wyegzekwowania wierzytelności od D. S.A. w T.

Wyrokiem z dnia 14 lutego 2006 r. Sąd Okręgowy w G. oddalił powództwo. Ustalił, że w dniu 9 grudnia 1996 r. powodowie zawarli z pozwanym bankiem umowę nr 249/280/I/P/96 o kredyt w kwocie 1 443 000 zł na urządzenie gospodarstwa rolnego i jego zabezpieczenie stanowiła hipoteka, zastaw rejestrowy na ciągniku rolniczym, przewłaszczenie maszyn i urządzeń oraz weksel in blanco.

Anekssem nr 8 z dnia 15 marca 1999 r. uzupełniono zabezpieczenie tego kredytu o poręczenie S. N. oraz cesję wierzytelności z tytułu sprzedaży jaj D. S.A.

W dniu 18 września 1997 r. powodowie zawarli z pozwanym bankiem umowę nr 204/116/I/P/97 o kredyt w kwocie 100 000 zł na urządzenie gospodarstwa rolnego i jego zabezpieczenie stanowiły dwie hipoteki oraz przewłaszczenie urządzeń zainstalowanych w kurniku.

Dnia 15 marca 1999 r. powodowie zawarli z pozwanym Bankiem umowę o przelew wierzytelności, która dotyczyła zabezpieczenia wierzytelności pozwanego Banku z tytułu udzielonego powodom kredytu w kwocie 143 000 zł na podstawie umowy z dnia 16 września 1996 r. nr 175/236/I/P/96. W paragrafie drugim tej umowy powodowie przelali na pozwanego Banku celem zabezpieczenia jego wierzytelności swoją wierzytelność przysługującą im od D. S.A. z tytułu sprzedaży kurcząt rzeźnych w 1999 r. Na jej podstawie Bank został uprawniony do zaliczania, po uprzednim wezwaniu dłużnika, na spłatę jego zobowiązań wobec Banku aż do całkowitego potrącenia wszystkich kwot. Pismem z dnia 15 marca 1999 r. powodowie poinformowali D. S.A. o zawartej z pozwanym umowie przelewu

wierzytelności, wskazując aby należne im kwoty przekazywać na rachunek powoda w pozwanym Banku.

Pismem z dnia 15 kwietnia 1999 r. D. S.A. poinformowała pozwanego, że zgodnie z porozumieniem zawartym w dniu 14 kwietnia 1999 r. z powodem jego wierzytelność w kwocie 230 428 zł będzie przekazywana na rzecz pozwanego począwszy od dnia 15 maja 1999 r. w ratach., które zostaną uzgodnione z pozwanym. Do tego dokumentu został dołączony harmonogram ratalnej spłaty tej wierzytelności.

W dniu 7 grudnia 1999 r. powodowie zawarli z Bankiem umowę nr 204/226/B/K/99 o kredyt w kwocie 80 000 zł na bieżącą działalność, który został zabezpieczony wekslem in blanco. Także w dniu 7 grudnia 1999 r. powodowie zawarli z pozwanym dwie umowy o przelew wierzytelności. Pierwsza dotyczyła zabezpieczenia wierzytelności pozwanego Banku z tytułu udzielonego powodom kredytu w wysokości 143 000 zł umową z dnia 16 września 1996 r. nr 175/236/I/P/96. W paragrafie drugim tej umowy powodowie przelali na pozwanego Bank celem zabezpieczenia jego wierzytelności swoją wierzytelność przysługującą im od D. S.A. z tytułu sprzedaży kurcząt rzeźnych. Pozwany został w niej uprawniony do zaliczania, po uprzednim wezwaniu dłużnika, na spłatę jego zobowiązań wobec Banku aż do całkowitego potrącenia wszystkich kwot.

Druga umowa przelewu z dnia 7 grudnia 1999 r. zawierała analogiczną treść jak pierwsza z tym, że dotyczyła zabezpieczenia kredytu w kwocie 80 000 zł udzielonego powodom umową z dnia 7 grudnia 1999 r. nr 204/226/B/K/99. Umowy o przelew z dnia 15 marca i z dnia 7 grudnia 1999 r., dotyczące kredytu na kwotę 143 000 zł, faktycznie odnosiły się do zabezpieczenia umowy nr 249/280/I/P/96 z dnia 9 grudnia 1996 r.

Pismem z dnia 7 grudnia 1999 r. powód poinformował D. S.A. o zawartych z pozwanym umowach przelewu wierzytelności, wnosząc o przekazywanie należnych mu kwot na rachunek powoda w pozwanym Banku. Spółka ta w piśmie z dnia 5 października 1999 r. zwróciła się do Banku o przesunięcie trzech ostatnich rat kredytu oznaczonych w piśmie z dnia 15 kwietnia 1999 r.

Postanowieniem z dnia 12 marca 2001 r. Sąd Rejonowy w G. ogłosił upadłość D. S.A.

Pismem z dnia 21 listopada 2001 r. pozwany wypowiedział powodom kredyt wynikający z umowy z dnia 9 grudnia 1996 r. nr 249/280/I/P/96, a także kredyt wynikający z umowy z dnia 22 września 1997 r. nr 204/116/I/P/97. Wtedy zadłużenie powodów wobec pozwanego wynosiło 390 208, 81 zł.

W dniu 28 stycznia 2003 r. Bank wystawił bankowy tytuł egzekucyjny nr 55/2003 obejmujący wierzytelność przysługującą pozwanemu względem powodów w łącznej kwocie 115 278,83 zł z tytułu kredytu udzielonego w dniu 9 grudnia 1996 r. na podstawie umowy nr 249/280/I/P/96. W dniu 29 stycznia 2003 r. pozwany Bank wystawił bankowy tytuł egzekucyjny nr 58/2003 obejmujący wierzytelność przysługującą pozwanemu od powodów w łącznej kwocie 73 011,78 zł z tytułu udzielonego powodom kredytu umową nr 204/116/I/P/07 z dnia 18 września 1997 r. Postanowieniem z dnia 10 kwietnia 2003 r Sąd Rejonowy w W. nadał temu tytułowi klauzulę wykonalności.

Postanowieniem z dnia 10 maja 2003 r. Sąd Rejonowy w W. nadał klauzulę wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu nr 55/2003 z dnia 28 stycznia 2003 r do kwoty 84 500 zł wraz z odsetkami, nie więcej jednak niż do kwoty 195 000 zł. W piśmie z dnia 27 marca 2000 r. Bank zwrócił się do D. S.A. o przekazywanie wszystkich należności z tytułu sprzedaży kurcząt rzeźnych przez J. N. na jego rachunek u pozwanego. Pismem z dnia 29 stycznia 2002 r. pozwany zgłosił wierzytelność przysługującą mu wobec D. S.A. do postępowania upadłościowego. Upadła Spółka w 2000 r. wypłaciła różnym podmiotom kwotę 2 228 114,47 zł, zaś w 2001 r. do chwili ogłoszenia upadłości kwotę 15 832,22 zł.

Zgodnie z paragrafem 32 instrukcji windykacji należności zatwierdzonej uchwałą nr 54/B/98 Zarządu Banku z dnia 7 lipca 1998 r., która weszła w życie w dniu 1 sierpnia 1998 r., pozwanemu przysługiwało uprawnienie, w wypadku niespłacenia kredytu lub jego raty i po bezskutecznym wezwaniu dłużnika do zapłaty, do dochodzenia swoich wierzytelności od dłużnika kredytobiorcy, zgodnie z zawartą umową cesji.

Powodowie zaprzestali spłacania kredytu nr 249/280/I/P/96 w październiku 2001 r. zaś kredytu nr 204/116/I/P/96 w grudniu 2001 r. Pismem z dnia 26 sierpnia 2002 r. powodowie wezwali pozwaną Bank do zapłaty kwoty 230 428 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 7 grudnia 1999 r do dnia zapłaty.

Dokonując oceny dowodów Sąd pierwszej instancji nie dał wiary przesłuchaniu J. N. oraz zeznaniom S. N. i A. M. jakoby powodowie uzgodnili z Bankiem, że przez zawarcie przedmiotowych umów przelewu wierzytelności pozwaną zobowiązał się do egzekwowania tych wierzytelności od D. S.A., co miało zwalniać kredytobiorców od spłaty kredytów.

Zauważając, że podstawą powództwa opozycyjnego może być potrącenie Sąd Okręgowy podniósł, że powodowie stosownie do unormowania zawartego w art. 6 k.c. powinni wykazać szkodę wyrządzoną im przez pozwanego oraz, że przedstawione do kompensaty należne odszkodowanie równe jest co najmniej kwocie wierzytelności kredytowej.

Odnosząc się do stanowiska powodów, że przelew na zabezpieczenie ma charakter powierniczy i w konsekwencji powiernik ma obowiązek między innymi zachowania wierzytelności w nie pogorszonym stanie, a zatem powinien egzekwować przelaną wierzytelność od dłużnika swojego dłużnika stosownie do przepisów o prowadzeniu cudzych spraw bez zlecenia Sąd Okręgowy wskazał, że taka sesja unormowana w art. 101 Prawa bankowego, także wywołuje skutek rozporządzający przenosząc wierzytelność na bank, niemniej ma na celu nie spłatę kredytu, a zabezpieczenie jego spłaty. Funkcja ta ujawnia się w takiej umowie po pierwsze przez wskazanie, że po spłacie kredytu wierzytelność stanie się z powrotem własnością cedenta, a po drugie, przez zobowiązanie się cesjonariusza, że będzie korzystał z przelanej wierzytelności w sposób ograniczony, wyznaczony celem przelewu, którym jest zabezpieczenie spłaty kredytu. Jego zdaniem, z treści umów przelewu zawartych przez strony wynika, że Bank miał jedynie prawo do przyjmowania wpłat od dłużnika kredytobiorców, zaś nie można z nich wyprowadzić wniosku, iż pozwaną w sytuacji braku wpłat dokonanych przez dłużnika kredytobiorców powinien albo egzekwować wierzytelności będące przedmiotem przelewu albo dokonać przelewu zwrotnego.

Sąd pierwszej instancji skazał także, że na gruncie zawartych umów brak podstaw do wniosku jakoby spłata kredytów powodów miała następować jedynie przez wpłaty dokonywane przez dłużnika kredytobiorców. Powodowie w ramach zawartych umów kredytowych pozostawali także po zawarciu umów przelewu na zabezpieczenie głównymi zobowiązanymi do spłaty kredytów. Zauważając, że instrukcja Banku wskazywała sposób postępowania w wypadku zabezpieczenia spłaty kredytu umową przelewu wierzytelności wskazał, że nie miała zastosowana wobec powodów, skoro nie uzupełniała umów, w których nie zostały zawarte żadne postanowienia w tej materii. Jednocześnie zauważył, że w świetle jej treści Bank powinien podejmować wskazane w niej działania dopiero w wypadku braku spłat rat kredytu. Skoro spłata rat kredytu ustała w październiku 2001 r. i w grudniu 2001 r., to dopiero po tych terminach, na jej podstawie, pozwany mógł przedsięwziąć ewentualne kroki celem wyegzekwowania od dłużnika powodów należności objętych przelewami, a wtedy już D. S.A. znajdowała się w upadłości.

W rezultacie uznał, że brak jest podstaw do przyjęcia, iż pozwany nienależycie wykonał umowy przelewu, względnie dopuścił się czynu niedozwolonego, tj. przez swoje zaniechanie wyrządził powodom szkodę nie egzekwując, bądź uniemożliwiając im egzekwowanie wierzytelności od D. S.A. przed ogłoszeniem jej upadłości.

Wyrokiem z dnia 12 grudnia 2006 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację powoda. Sąd ten podzielił zarówno dokonane przez Sąd pierwszej instancji ustalenia faktyczne, jak i jego ocenę jurydyczną sprawy. Uznał za niewiarygodne twierdzenia powoda i wskazanych przez niego świadków jakoby Bank miał zlecenie wyegzekwowania przelanych przez powodów wierzytelności na zabezpieczenie pobranych kredytów. Podkreślił, że zgodnie z art. 65 § 2 k.c. Sąd pierwszej instancji dokonał prawidłowej wykładni przedmiotowych umów, z których wynikała treść łączącego strony stosunku prawnego, w tym tylko uprawnienie Banku do zaliczenia wpłat dokonanych przez D. S.A. na konto powodów na poczet ich zadłużenia, aż do jego wyczerpania. Jednoznacznie wskazał, że ani celem ani zamiarem stron umów przelewu nie było nałożenie na pozwanego obowiązków związanych z windykacją uzyskanych na zabezpieczenie wierzytelności. Według jego oceny, powód nie udowodnił, jakoby zaistniały podstawy odpowiedzialności

odszkodowawczej Banku z tego względu, że nie podjął on w czasie kiedy D. S.A. dysponował jeszcze środkami wobec niego działań windykacyjnych. Podkreślił, że czynności windykacyjne pozwany mógłby podjąć dopiero wtedy, kiedy kredytobiorca zaprzestał spłat kredytu, co nastąpiło w październiku i grudniu 2001 r., gdy tymczasem upadłość dłużnika powodów nastąpiła w dniu 12 marca 2001 r.

Powód w skardze kasacyjnej opartej na postawie naruszenia prawa materialnego przez niezastosowanie art. 752 k.c. i 734 § 1 k.c. w zw. z art. 510 § 1 k.c. na skutek nietrafnego przyjęcia, że wierzyciel, na którego dłużnik przelał tytułem zabezpieczenia wierzytelności wobec osoby trzeciej, nie ma obowiązku podejmowania działań wobec tej osoby trzeciej celem przymusowej ich realizacji, oraz błędną wykładnię art. 361 § 1 k.c. na skutek przyjęcia, że nie występuje związek przyczynowy między brakiem czynności po stronie pozwanego zmierzających do windykacji przelanej na niego wierzytelności, a szkodą poniesioną przez powoda, wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa, bądź o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy, zważył co następuje:

Umowa przelewu wierzytelności na zabezpieczenie spłaty kredytu bankowego (art. 510 k.c.), o ile strony nie postanowiły inaczej, wywołuje skutek rozporządzający i przenosi wierzytelność na cesjonariusza, a strony powinny zawrzeć w niej postanowienie o powrotnym przejściu wierzytelności na cedenta po spłacie przez niego kredytu, co może przybrać postać zastrzeżenia warunku rozwiązującego, którego spełnienie powoduje *ipso iure* przejście wierzytelności z powrotem na zbywcę. Może też zawierać charakterystyczne dla tego rodzaju przelewu, zobowiązanie się cesjonariusza do korzystania z przelanej wierzytelności w sposób ograniczony celem przelewu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2005 r., IV CK 628/04, niepublikowany).

Przedmiotowe cesje dotyczyły wierzytelności przyszłych przelanych globalnie. W literaturze podniesiono, że strony w umowie dotyczącej zabezpieczenia mogą ustalić, czy cesjonariusz jest tylko uprawniony, czy także zobowiązany do egzekwowania uzyskanej wierzytelności. Sądy ustaliły jednak, co wiąże Sąd Najwyższy (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), że Bank nie miał obowiązku

umownego egzekwowania przelanych przez powodów na jego rzecz wierzytelności, których dłużnikiem była D. S.A., oraz że takich działań pozwany nie podejmował. Skoro Bank nie miał takiego zlecenia, to chybiony był zarzut obrazy art. 374 § 1 k.c. Poza tym, skoro pozwany faktycznie nie prowadził takich działań, to nie był podmiotem do którego mógłby mieć zastosowanie art. 752 k.c.

Naruszenia art. 510 k.c. skarżący dopatrywał się w błędnej konkluzji Sądów, że Bank, jako nabywca wierzytelności wobec D. S.A., nie był zobowiązany względem powodów do tego, aby dochodzić od dłużnika kredytobiorców zapłaty długu. Wyraził pogląd, że już z samej istoty stosunku przelewu na zabezpieczenie wynika obowiązek nabywcy wierzytelności do podejmowania czynności zachowawczych, których celem jest doprowadzenie do utrzymania wierzytelności w stanie nie pogorszonym.

Problem, jak kształtuje się treść stosunku prawnego w wypadku gdy w umowie o przelew wierzytelności na zabezpieczenie nie rozstrzygnięto kwestii wykonywania uprawnień z tytułu uzyskanej wierzytelności jest w doktrynie zagadnieniem spornym. Wskazuje się, że w razie wątpliwości cesjonariusz jest jedynie uprawniony do wykonania funkcji wierzyciela bądź, że jest on zobowiązany do egzekwowania przelanej wierzytelności. Za trafny należy uznać pogląd, że obowiązek realizacji wierzytelności może nałożyć na cesjonariusza tylko umowna regulacja sposobu korzystania z przeniesionej na zabezpieczenia wierzytelności. Z samego faktu zabezpieczenia nie wynika bowiem obowiązek skorzystania z niego. Z uprawnienia nie można wywodzić obowiązku działania. Wbrew stanowisku skarżącego, miał on środek ochrony w stosunku do przelanych na zabezpieczenie wierzytelności. W wypadku tego rodzaju cesji (z warunkiem rozwiązującym), gdy cesjonariusz nie realizuje wierzytelności, cedent ustanawiający zabezpieczenie może zapobiec przedawnieniu roszczeń wynikających z przelanej wierzytelności. Jako warunkowo uprawniony może bowiem wykonywać czynności, które zmierzają do zachowania prawa (art. 91 k.c.), a więc i czynności określone w art. 123 k.c. Należy podzielić wyrażony w literaturze pogląd, że cedent w takim wypadku może wystąpić z roszczeniem o świadczenie, ale nie na swoją rzecz, lecz na rzecz cesjonariusza.

W świetle powyższych uwag należało dojść do wniosku, że Bank nie miał obowiązku realizacji przelanych przez kredytobiorcę wierzytelności od dłużnika powodów D. S.A.

Skoro Bank nie miał obowiązku podejmowania działań wobec osoby trzeciej celem przymusowej realizacji objętych przelewami wierzytelności, to kwestia wystąpienia związku przyczynowego pomiędzy brakiem czynności po stronie pozwanego zmierzających do windykacji przelanej na niego wierzytelności, a ewentualną szkodą powoda stała się bezprzedmiotowa. W związku z tym, trzeba przypomnieć, że podstawą skargi kasacyjnej mogą być tylko takie naruszenia prawa materialnego, które pozostają w związku przyczynowym z rozstrzygnięciem sprawy. Na marginesie trzeba dodać, że z istoty zabezpieczenia wynika, że Bank w okolicznościach sprawy miałby prawo do podejmowania czynności zmierzających do realizacji objętych przelewami na zabezpieczenie wierzytelności dopiero po zaprzestaniu dobrowolnej spłaty rat zabezpieczonych kredytów, co nastąpiło w październiku 2001 r. i w grudniu 2001 r. Tymczasem, jak trafnie podkreślił Sąd Apelacyjny, D. S.A. upadła już w dniu 12 marca 2001 r.

Z tych względów, skarga kasacyjna uległa oddaleniu (art. 398¹⁴ k.p.c.).